

Paqen =

- 70 -

13 15 24

Doctam et dissimu-
latam qvarundam rerum
naturalium ignorationem
Cum simulata aliorum
scientia collatam

In Academia Vitenbergensi

PRAESIDE

M. HENRICO *Glausing*

Herford. VWestph.

ORDINIS PHILOSOPHORUM ADJUNCTO.

A. M. DCCI. d. 29. Mart. 1799

In Auditorio Majori

publico examini submittet

Respondens

HERMANNUS HENR. *Pagendarm* /
Osnabrug. VWestphalus.

VITENBERGAE

Typis CHRISTIANI FINGELII.

1548

1549

1550

1551

1552

1553

1554

1555

1556

1557

1558

1559

1560

Q. D. B. V.

§. I.

Vemadmodum nihil humanam naturam minus attingit, quam sensuum, mentis, ingeniiqve stupor & earum ignoratio rerum, quarum in vita humana est frequens usus: sic contrario hominis (quod rationis est princeps, quod causas rerum videt, earumqve progressus & quasi antecessiones non ignorat) imprimis propria est veritatis inquisitio atqve investigatio. Ita, inquam, homini propria est inventio atqve indagatio veri, ut communis sit omnium. Omnes enim trahimur & ducimur ad aliquam cognitionis & scientiae cupiditatem, vel nullo quandoque ad eam invitati emolumento: omnes quarundam cognitione rerum & scientiarum excellere pulchrum putamus, labi autem in ea, errare, decipi, & malum & turpe ducimus. Illud unum nescio qui fiat, quod huic veri videndi cupiditati adjuncta plerumqve est cum appetitio quaedam principatus, tum vero ipsius quoque negotii difficultas quaedam & magnitudo. Quarum altera sit, ut multi eorum, qui ad sapientiae studium animum applicuere, nemini cedant, arroganter admodum de se sentientes, credentesqve, se nihil nescire, vel, quod unum & idem est,

A 2,

ni:

nihil esse dicere posse, quod non intelligere atque explicare, si ve-
lint, possint, de quibus suo loco. Altera sit, ut multi spem omnem
scientiarum, animumque adeo ipsum abjiciant, stulte admodum
credentes, dubia esse incertaque omnia, omnes, sequere adeo eti-
am ipsos, nihil scire posse per omne studium, industriam, vi-
tamque ipsam, nisi fortasse illud unum, quod nihil sciant. Au-
ctor certe libri, *quod nihil scitur*, Petrus Poiret in *Libris de*
Erud. Solida, & alii, id unum maxime agunt, ut Philosophiam
omnem evertant, nihilque adeo etiam rerum naturalium
sciri posse ostendant: Petrus Gassendus, qui propter
ea ab aliis in Scepticis numeratur, in *Paradoxis suis adversus*
Arist. Exercitationibus, stabiliora quaeque Philosophiae princi-
pia, (serio id faciat, an secus, id perinde est,) convellit, nihilque
non molitur in *Dubit. & Instant. adversus Cartesii Medit.*, ut no-
tissima quaeque humanae cognitionis fundamenta infirmet,
perpetuaque sua in rebus physicis dubitatione ostendat, verosi-
milia esse in Philosophia multa, at sciri nihil posse, nisi forte illud
quod verbo Dei est revelatum. In quos optime convenire arbi-
tramur illud Terentii: *Nae faciunt homines intelligendo, ut nihil*
intelligent. Enim vero nihil ignorare, solius Dei immortalis
proprium est, qui hoc ipso hominum conditiones infinitis parti-
bus supergreditur. Contra, ignorare omnia, & nihil scire vel-
le aut posse, bestiarum est: Hominum, qui vere & tantum sunt
homines, nemo unus est, qui vel nesciat nihil, vel sciat, & scire
nihil, sit velit, possit. Quae cum ita sint, non certe delectu ali-
quo aut sapientia ducuntur ad judicandum, sed impetu potius &
quodam temeritate, tum illi, qui se, aliosque Eruditorum nihil
ignorare credunt, tum illi, qui nihil à quoquam sciri posse opi-
nantur, idemque Libellis suis *de arte nihil sciendi vel credendi, de*
vanitate scientiarum, & aliis publice defendere non verentur.
Illud

Illud profecto arrogantiae & imprudentiae, ne dicam impudentiae, hoc vero desperationis & humilis abjectiqve animi est argumentum.

§. 2. Contra per singularem *Pythagorae* modestiam, quae postea perpetuam sibi & stabilem auctoritatem comparavit, factum est, ut nunc, moribus etiam nostris, prudentissimi quique, & sapientissimi hominum, Philosophi dicantur. Per illud bene factum esse existimamus propterea maxime, quod, qui unquam ad sapientiae studium se applicuere, jam inde usque à mundo condito omnium rerum humanarum vim, naturam & causas novisse studuerunt, nec tamen huc usque eas omnes invenire poterunt, neque etiam nunc & in posterum, quacunque demum scientiarum cupiditate ducantur, investigare possunt. Multa eadem & magna sunt, quae novius singuli, plura etiam & majora sunt, quae sciunt universi : sed plurima & maxima supersunt, quae ignorant & singuli & omnes. Pulchre propterea & facite Nonnemo, *recepta est, inquit, opinio, Gallos prudentiores esse quam videntur, Hispanos autem prudentiores videri, quam sunt. Eadem, sic pergit, (utcumque sint mores Gentium) moribus Sapientum, quos nunc philosophos appellamus, optime conveniunt : Illorum enim multi doctiores sunt, quam videntur, plerique sapientiores, atque sunt, videri volunt.* Quod, quam vere dictum sit, non disputabimus, illi interea affirmantes, quod Philosophi, & in his maxime Physici, qui majorem Philosophiae partem sibi vendicant, vere sint, dicique possunt Philosophi, propterea quod omnium rerum naturalium scientiam profitentur, amant & sequuntur, quam tamen huc usque assecuti non sunt : Quousque illam in posterum sint assecuturi, id dies docebit, nos interea meliora speramus. Recte de priori *Francisc. Bac. de Verulam. qui, inquit, de natura, tanquam de re omnibus partibus explorata, pronunciare ausi sunt, sive hoc ex animi fiducia fecerint, sive ambitiose, more professorio,*

in praef. Nov. Org. Sicut.

C. I. Lib. I.
Aph. I.

Post. Phys.
Miss. Sec. 8.
IX.

cessorio, maximis illi philosophiam & scientias detrimentis affecerunt. Et alias: Philosophi (Physicos maxime intelligit) Naturae ministri sunt atque interpretes, qui tantum faciunt & intelligunt, quantum de Naturae ordine re & mente observare possunt. In eandem fere sententiam, subtilis alioquin & gravis auctor in philosophia, Scaliger, nos, inquit, in luce rerum tenui caligamus, in mediocri coecutimus, in maxima insanimus. Cui merito adjungimus illud Somme-Reverendi atque Excellentissimi Domini Doct. Ræschelii, Patroni, Praeceptoris atque Hospitis nostri omni observantiae cultu humillime devenerandi, quando Veritas, inquit, in Philosophia Nat. thesauros suos nec uni soli, nec omnibus simul omnes reteggit, sed per partes saltem conspiciendos praebet, nec pauciora, quam prodita dedit abscondit semper & tegit &c. Atque adeo inde potissimum fieri nos arbitramur, quod, licet multa sciant Physici, plura tamen simul opinentur, & pleraque, si dicendum quod res est, ignorent.

Lib. V. fa
mil. it. pro
Cluent.

§. 3. Hoc illud est quod plerique, hac in primis aetate nostra, ægre admodum fatentur, existimantes fatius esse, simulare omnium rerum scientiam, quam quarundam ignorantiam, quae tamen docta esset, doctæque dissimulari posset, profiteri. Hi quemadmodum non animadvertunt illud Ciceronis: Impudentiae est profiteri, quod non possis implere: Ita nobis in primis causam attulerunt, quam obrem doctam & dissimulatam rerum quarundam ignorationem hoc loco describere, eandemque; cum simulata hujusmodi philosophorum scientia conferre voluerimus. Nihil hoc ipso temere aut insolenter factum à nobis esse speramus, tum quia alio illud animo non fecimus, quam ut ipsi rectius intelligeremus, utra harum in philosophia naturali praeflet, num simulata omnium rerum scientia, an docta illa, quam dissimulatam diximus, rerum quarundam ignorantia? Tum vero quia alios, qui vel idem vel simile quid in studiorum genere alio

alio cum laude tentarunt, imitamur. *Nicolaus de Cusa* Cardinalis tribus libris *Doctam ignorantiam* descripsit, sed non sine errore summo & maximo indoctae ignorationis argumento: Omnium enim cognitionem rerum divinarum, & fidem ipsam doctam esse ignorantiam, affirmat, quod idem *Beharminus*, cum Monachis omnibus quos fratres Ignorantiae vocat, docet. Quibus non favet *Augustinus*, quando, *DEum potius ignorantia quam scientia attingi docet*: Nihil enim minus ille his verbis quam doctam istam *Cusani* ignorantiam probat. Bene è contrario & docte non solum de Ignorantia generatim tribus partibus, verum etiam de docta Ignorantia disputavit partibus duabus *Gisbertus Voetius*, atque ita quidem disputavit, ut multa, tum quae in omni philosophia, quae Metaphysicae, quae Matheseos, quae Historiae nomen habet, tum vero in primis etiam, quae in rebus Theologicis pie doctaeque ignorari à nobis & possunt & debent, collegerit. Hujus maxime, ut & aliorum, quorum ille citato loco meminit, industriam nos quoque imitaturi, idem in physicis tentabimus, dum doctam aliquam & dissimulatam rerum quarundam naturalium ignorationem, quod jam jam fiet, describemus. Vid. porro *Becmanni* doctrina moralis eo loco, ubi de docta Ignorantia & Neutralitate disputat.

§. 4. Doctam vocamus ignorantiam, sine verborum, ut arbitramur, pugna, eo fortassis jure, quo solet alias apud *Ovidium* discordia, res ceteroquin perniciosior, concors dici, jus summum, apud *Terentium*, summa saepe injuria & malitia, severitas apud *Plinium* mitis, item, via invia, *δὲγα ἀδωρα*, mendacium honestum, furtum licitum, & quae sunt id genus alia, apud Philosophos pariter ac Philologos passim quae invenies. Neque enim ii sumus, qui vel nobis ipsis, vel aliis persuaderi patiamur, omnem ignorantiam esse in vitio, aut pro malo vel turpi, vel tristi habendam. Equidem ignorantia quam pravae dispositionis et contrariam secundum *Aristotelem* vocant, cui contrarius ad-

*Lib. 1. de Jus-
sif. c. 7.*

*Disp. select.
Theol. Parte
III. p. 668.
sqq.*

*Lib. 1. Me-
tam.
Heaut. Act.
IV. Sc. IV.
in Panegy.*

*2. Poster A-
jun-
nalye.*

in Med. et
Princ.

cit. loc.

pro Cluent.

unctus est error, quamque non male corruptam scientiam dixeris, ea tota, quanta quanta est, in vitio est, atque omnino referenda ad malum non triste solum, sed & turpe, neque docta dici quoquam modo potest. Ita, verbi causa, qui secundum *Cartesium*, tempore dubitationis suae, omnium rerum naturalium, sui; adeo ipse est ignarus, per errorem summum, quo credit, quod sit dubitandum de rebus omnibus, nae is vehementer errat, nunquam probaturus, se illud docte ignorare, quod ignorat. Deinde, si quis forte eum Zenone, Parmenide, Melisso, &, ex recentioribus, Bernard. Connor, atque aliis, ignoret motum corporum naturalium, eundemque in omnibus, sequere adeo etiam ipse neget, ita, ut contrariam sententiam Zenonis & reliquorum, de quiete, & DEO omnia movente, non amplectatur, is velimus, ut *naviget Anticyras*, & meliora doceatur: Hac enim sua se ignorantia turpiter dabit, eandemque velut doctam nemini facile obtrudet. Est quidem haec ignorantia ea, quae secundum *Aristotelem* ignorantia purae negationis & contradictoria dici deberet, quae quis quid ita nescit, ut in opposito errore non versetur: Sed vero affectata tamen, supina, superba, vincibilis, & propria culpa contracta est, cum quae per status, aetatis, aut officii rationem, huiusmodi Philosophus scire poterat vel debebat, ignorat. Ista haec certe ignorantia docta dici non debet, quia in vitio est, &, secundum *Ciceronem*, ad *humanae naturae infirmitatem & coecitatem pertinet, estque conjuncta ut plurimum cum gravi atque intolerabili quadam impudentia & arrogantia*: Ita namque quotidie videmus, quod, ut quisque maxime est imperitus atque ignarus rerum omnium, ita maxime sit insolens non minus, quam imprudens. At enim vero restat ignorantia quaedam laudabilis & affectanda, quae quaedam nos scire non ignoramus, idemque non diffitemur, quae, inquam, earum rerum di-

vi.

vinarum humanarumq; ignari sumus , quae Deus & Natura, ut nos laterent, voluerunt, quaeque per lumen Naturae & Scripturae revelatae non sunt, adeoque nec per vires ingenii nostri, ut ut sint plane singulares, nec per industriam, & labores hominum, licet improbi sint, investigari possunt. Haec est illa ignorantia, quae docta alias & invincibilis dici solet, quo pertinet illud *Josephi Scalgeri* ex *Jamb. Gnomio*. § 21. quod est a Voetio repetitum c. 1. *Nescire velle, quae Magister maximus docere non vult, erudita inscitia est.* Ex quibus, quia generatim de docta ignorantia dicta sunt, facile intelligitur, quid sit docta rerum naturalium ignorantia, quae proprie est hujus loci. Videlicet est nihil aliud, quam nostrae in rebus quibusdam Physicis, quae sciri nequeunt; ignorantiae, ipsarumque adeo rerum naturalium ignoratarum aut ignorabilium, quae talium, cognitio. Hujus non incongrue duae constitui possunt quae partes: altera, quae ipsa rerum quarundam naturalium inscientia est, quae, quae sciri in Philosophia Naturali non possunt, neque etiam per rationem status nostri sciri debent, ignoramus; altera, quae agnitio & scientia est nostrae illius ignorantiae, quae, quod multa rerum naturalium nesciamus, ipsi animadvertimus, idemque, ubi opus est, aperte atque ingenue fatemur. Priori illa, nemo unus est, qui omnino vacare possit: At posteriorem in multis Lynceis Naturae Speculatoribus maxime desideramus, qui stulte admodum credunt, a se solis aliena esse humana omnia, inque hac sua confidentia non animadvertunt, quod ne prima quidem verae sapientiae principia intelligant, quae sunt de cognitione sui ipsius. Sed illos infra nominabimus, ubi paulo liberius, quo loco debeant haberi, docebimus. Nunc unum illud adjungimus, quod descripta nobis antea rerum naturalium ignorantia docta dicatur & erudita maxime propterea, quod doctrinae & scientiis nostris, (quales nunc esse poterant & debebant,) nihil officit, sed eas potius insigni quadam cognitionis accessione auget, dum docet, nos scire & probe animadvertere debere, quod sint in Philosophia quoque Naturali & multa & gravia, quae per rationem nostrarum virium nescire debeamus. Deinde propterea quoque docta dici potest, quod

*Diff. de
Ignorantia
docta.*

B

Doctis-

Doctis simos quosque maxime decet, eosdemque modestiores juxta & prudentiores reddit, ne arroganter de se sentiant, neve solum cogitent, exemplo fortassis *Heinsti, quantum sit illud, quod sciunt, verum etiam simul adjungant, frequenterque ad animum revocent, exemplo Boxhornii & aliorum, quantum sit illud, quod ignorant & singuli & omnes, vel etiam Theophrasti, divini, ut Cicero dicitur, Oratoris exemplo, quod, quae cuncti sciunt, minima pars sit eorum, quae ignorantur.*

§. 5. Quodsi vero, ut suspicamur, fuerint, qui doctam hanc nostram ignorantiam quam quoque dici vellent, propterea quod multa complectitur, quae per leges pietatis nesciri debent, nec, nisi ab homine superstitioso, aut nimium curioso sciri possunt; illis non usque adeo nunc adversabimur, dummodo illud probe animadvertant, quod nos doctam hoc loco magis, quam piam rerum naturalium ignorantiam describere voluerimus. Sunt alioquin, quod non inficiamur, qui, nescio quam Philosophiam Naturalem superstitiosam, Magicam atque occultam profitentes, multa de rerum antipathiis & sympathiis, multa de occultis qualitatibus, multa de signis, imaginibus, & figillis, aliisque ineptiis magicis somniant. Quarum nugarum pleni sunt *Libri Agrippae de Occulta Philosophia, item Frommanni Lib. de Fascinat.* quem, *judice Morboso, Pandectae omnium superstitionum animum recte dixeris.* Vid. etiam *Thom. Brownii Pseudodoxiam Epidemicam* & alios ma-

Vid. Ernest.

Burggrav.

Panopl.

Phys. I. Ga-

briel. Nau-

dae. Lib. de

Stud. Mil. li

32. & alios.

Vid. Molin.

Phys. l. 7. c. 7.

Vid. S. Baul-

lon. Medic.

Mag. sed

santum Phys.

Vid. Thom. Brown. Pseudodox. Epidem. p. 59 § 23; seqq.

passim tradunt nimium curiosi & superstitiosi rerum naturalium
Scrutatores: Haec, inquam, & omnibus iis, quae sunt generis e-
jusdem, docte non minus, quam pie ignorari posse existimamus.
Unde merito gravissimam Fr. Baconis de Verulamio, viri sapientis
simi, de his rebus sententiam huc transcribimus, quando, sunt, in-
quit, magis curiosa quaedam quam sana, Magorum scilicet opera, quae
si quis introspexerit, dubitabit, utrum risu an lacrymis digna sint. Sunt
profecto illa, si quae sunt non ficta atque excogitata, illius generis, ut ad
admirationem & novitatem, non ad fructum & pietatem accommodata
sint. Quo cum optime convenit illud Morhossii, quando, valde,
inquit, vereor ne Daemon aliquis sub larvis istis latitet: Unde etiam
huc usque istis operibus atque opinionibus Magicis manum plane esse amo-
vendam judicavi, veritus, ne ignis suppositus sit cineri doloso. Sed haec
haec tenus de pia rerum naturalium ignoracione, nunc in viam
quaeso revertamur, & quid dissimulata sit rerum naturalium
ignoratio, videamus.

§. 6. Videlicet, cum inscribamus exercitacionem hanc
nostram, ex composito ignoracionis vocabulo utebatur, pro-
pterea maxime, quod ignoracionem minus in vitio esse & plura
complecti, quam ignorantiam, arbitrabamur. Ex quo & illud fa-
ctum est, quod, rem ignorare, non semper idem esse voluerimus hoc
loco, atque eam prorsus nescire. Istud enim si ita esset, tum certe (ut
quid inter sit inter ignorare & nescire, nunc non dicamus) nulla
ignoratio dissimulari deberet, quod tamen jam jam, qui fieri pos-
sit, explicabimus. Enimvero scire est, secundum Cariesium & Re-
centiores, rem clare & distincte percipere, vel, secundum Aristotelem
& Peripateticos, rem per causas, propter quas ita est, ut aliter se
habere non possit, cognoscere: Sic namque Philosophus scientiam
describit: ἐπιστήμη ἐστὶν ἔξις ἀνωδυνική, quae animum plane red-
dit ἀπερτάτων καὶ ἀμετακινήτων. Quicquid igitur hujusmodi sci-
entia non est, & in Philosophia Naturali clare distincteque; aut cer-
to cognosci, h. e., sciri non potest, illud omne doctae dissimula-
taeque ignoracionis vocabulo, comprehendendi posse videbatur, ut
ut alii non male ab ignorantia opinionem distingvant, & igno-
ran-

Apb. XXXV

in Colleg.
Phys. cap.
de Occuls.
Qual.

habes ea a-
pud Jacob.
Spiegel. in
Annot. ad
Prud. p. 605.

L. 6. Eth. c. 3.

rantiae ignorationisqve vocabulum unum esse atqve idem ve-
 lint. Videlicet aliasignoratio eorum est, quae plane *ἀγνοῦσα* sunt,
 quaeque nec per causam evidentem & veram, nec per verosimi-
 lem aut probabilem cognosci atqve investigari possunt, sive sint
 res naturales ipsae, sive horum modi, origines, causae, & quae
 sunt generis ejusdem, illud perinde est: Horum ignoratio docta
 quidem est, & docta à Doctis dicitur, ut supra docuimus, at dis-
 simulari tamen non debet, neque etiam potest. Alias ignoratio
 eorum est, quae non quidem sciuntur, nec certo cognosci à quo-
 quam aut demonstrari possunt, persuasionem tamen admittunt,
 & opinionem, adeoque in argumentis probabilibus & conjectu-
 ris maxime nituntur: Horum ignoratio docta simul dici & dissi-
 mulari potest. Ex quo intelligitur facile, quoniam nobis igno-
 ratio rerum naturalium dissimulata dicatur? ea scilicet, quae plu-
 rimarum rerum naturalium, in profundo obscurarum, scientiam
 non profitemur, opinionem tamen de iis dicimus, cum nostram,
 tum aliorum, eandemque docte exponimus, & quantum fieri
 potest, tuemur, ne ignorationem, quam alias non inficiamur, to-
 ties propalam & velut in omnium conspectu collochemus. Haec
 omnia qui probe intellexerit, non facile vitio nobis vertet, si for-
 te nunc idem illud, quod de *Socrate* & semet ipso *Cicero* fatetur, in
 physicos transferamus, & eos saepe ignoratorum dissimulatio-
 nibus uti, ac magnos esse opinatores, dicamus. Neque enim face-
 re possunt, quin, cum, quod volunt, non licet, id agant, quod pos-
 sunt, cum, inquam, in plerisque invenire & certo cognoscere ve-
 rum nequeunt, id tamen inquirent & postea ostendant, quod à
 vero non multum fortassis abhorret. Quemadmodum vero se-
 cundum illud *Horatii*:

Est quiddam prodire tenus, si non datur ultra:

Sic volupe est & maxime laudi ducitur, in arduis rebus & abditis,
 quae fere inveniri nolunt, investigandis, vel certe exponendis
 versari, hoc est, earum rerum, quae sciri nequeunt, ignorationem
 docte dissimulare. Huc pertinet illud *Ciceronii*: *Omnia scire, cujus-*
cunq; modi sint, cupere, curiosorum est; duci vero majorum rerum con-
templatione ad cupiditatem scientiae, summorum virorum est putan-
dum.

L. 4. quae est.
 Acad. ma-
 gnus, inquit,
 sum opinato-
 tor quia sa-
 piens non
 sum.

Lib. 5. de
 finib.

4m. Hoc illud studiorum genus est, quod tot ac tantis Philosophis (quorum memoria hoc ipso jam dudum immortalis facta est) ita semper placuit, ut in eo omnem aetatem consumserint, vel etiamnum, si vivos respicias, consumant: De quorum gloria, industria, & opera tantum abest ut detrahere per nostram hanc ignorationis laudem voluerimus, ut potius eam hoc ipso, quibus possumus, modis omnibus extollamus & veneremur.

§. 7. Neque enim ii sumus, qui, dum ignoracionem quandam laudamus, eandemque doctam dicimus, velimus adesse defensores illis, qui omnia in Philosophia naturali incerta esse credunt, & secundum illud Ciceronis, nihil in ea certum sciri, nihil plane cognosci ac percipi posse, docent. Quod fecerunt tum ex antiquioribus Sceptici, Pyrrhonisq; discipuli, eam maxime partem, qua physici dicebantur, quando, nescio quam praetextentes rerum naturalium mutabilitatem, vicissitudinem atque inconstantiam, vel sensuum quoque fallaciam atque imbecillitatem, nihil omnino rerum naturalium vel sensu vel ratione comprehendi posse stantuebant, (serio id fecerint an minus, nihil attinet nunc disputare) ne illud quidem, quod nihil scirent, quo ipso deteriores multo fuerunt Socrate, qui hoc tamen unum se scire, identidem docebat, quod nihil sciret. Tum ex recentioribus Aporetici & Sceptici novi, si qui sunt vere tales, qui hac in aetate nostra, quod ad philosophiam Naturalem attinet, nullam prorsus sententiam amplectentes, omnia in utramque partem disputant ac defendunt, adeoque omnia ignorari, & nihil sciri posse, stulte admodum credunt, vel Democritaeorum & Epicureorum mores imitati docent, omnem Eruditorum doctrinam & sententias, cum in omni Philosophia, tum in Naturali maxime, ab opinione hominum & sensuum iudicio, hoc est, inani quadam persuasione proficisci: Quorum vel unum nominasse sufficiat (reliquos vide in Scepticismo Debellato Petr. De Villamandi) scilicet Auctorem Libri, Quod nihil scitur, qui, cum de philosophia Naturali disputat, omnis, inquit, cognitio nostra a sensu trahitur, hinc omnia confusio, dubitatio, perplexitas, divinatio: nihil certum &c. Horum omnium (& si qui sunt alii) ignorantia Sceptica & Aporetica tantum abest, ut laudari doctaque dici mereatur

Vid. praeter
Plutarch.
Sexti Empiricum, in pr.
Laetium
cum alias
rum vero
maxime in
vita Pyrrh.

De illo Socratis, qui
intelligi debeat, vide,
praeter
Fonsicam,
Piccol. Phil.
Mor. c. 31.

p. 27 seqq.
p. 99.

C. 1 p 5 sqq. reatur, ut potius cum docta illa & dissimulata ignorantia nostra conferri prorsus nulla ratione possit. Recte Petrus Deville-
mandi, Scepticismus, inquit, gravissima est omnium, quae & scientiis & humanae vitae advenire queunt, clades, adeoque acerrime impugnandus, quod ipse toto suo lib. de Sceptic. debellato fecit, optime etiam se habent illa Ciceronis, quando, de Scepticorum Physicorum, & Academicorum quorundam sententiis, non sunt, inquit, Philosophorum judicia, sed delirantium somnia, multa absurdiora illis, quae Poetarum voce fusa, ipsa suavitate nocuerunt.

L. 1. de Nat.
Deor.

§. 8. Haec omnia cum disputamus, illud etiam porro monendum ducimus, quod nos supra ignorantem Doctam describere voluerimus, non Doctorum, praecipue si singulos respicias. Singulorum enim ignorantia, quod probe novimus, indocta aliquando est & turpis, cum ea, quod ad naturalem Philosophiam attinet, ignorant, quae scire vel poterant, vel debebant: Deinde inter singulos alii ut plurimum aliis sunt & prudentiores, & perspicaciores, ut possint esse rerum quoque naturalium quaedam & magna & gravia, quae, cum hos atque illos fugiunt, aliis forte cognita jam dudum & perspecta sunt, quae, inquam, nos fortassis nunc latent, cum Majoribus tamen nostris & Veteribus Philosophis patuere. Inde adeo facile intelligitur, nostra Doctae Ignorantiae laudatione nos illis non adversari, qui de Antiquae deperditis & Nove reperiis, de Inventis Novae Antiquis, de Inventionibus & Inventoribus rerum scripserunt, quod fecerunt cum Salmutho, Pancirollus, Paschius, Polydorus Virgilius & alii, vel etiam iis, qui in augendis scientiis cum generatim omnibus, tum speciatim physicis operam suam collocarunt, quod egregie fecit praeter ceteros Physicos recentiores imprimis Franc. Bacon de Verulamio in opere suo de Augment Scientiarum. His, inquam, omnibus, imo vero illis etiam, qui Physicam scientiam esse dicere possent, non adversamur: Ignoratio enim nostra, quam nos doctam hoc loco ac dissimulatam diximus, & Physicae & Physicis, horumque industriae & laudibus nihil detrahit.

§. 9. Quod si vero nunc aperte atque ingenue fateri licet, quinam sint illi, quibus nostra haec de Ignorantiae disputatio oppo-

opponatur, vel verbo id fieri potest; Sunt nimirum hac in primis
 aetate nostra, lyncei quidam & nimium curiosi rerum naturali-
 um speculatores, quos pudet fortis suae, (ut solet nemo facile sua
 forte contentus esse) quae tamen communis est omnium homi-
 num; quando quaedam rerum naturalium non possunt non ne-
 scire. Hi facturi discessionem in sententiam Scepticis contrari-
 am, in contrarium errorem (ut solet facilis esse summorum Viro-
 rum in oppositos errores illapsus) prolapsi sunt ita, ut è contra-
 rio nunc omnia se scire, vel scire posse simulent, sibi quae adeo
 ipsis & affectis suis, maxime ut plurimum aemulis, summam omni-
 um rerum naturalium scientiam liberaliter admodum promit-
 tant, ignari illius *Plautini*: *Qui omnia se simulant scire, ne quicquam*
sciunt. Non itaque illud Metaphysicorum: *Sapientis est nostrum*
est omnia scire, neque illud Algebraistarum: *Nostrum est nihil non in-*
vestigare, hoc loco attingimus, quippe quod utrumque, si quidem
 commode exponatur, admitti potest. Omnium autem rerum
 naturalium scientia, quam multi, licet non habeant, nec habere
 possint, simulant, illa est, quam doctae nostrae & dissimulatae
 ignorantiae opponendam, cumque ea probe conferendam du-
 ximus. Id quod, ut jamjam facturi sumus, ita unum illud mone-
 mus, quod, qui simulant hujusmodi scientiam, non uno eodemque
 modo id faciant omnes. Alias enim, aperte quidem, & disertis
 verbis sed admodum arroganter se omnia scire, vel etiam scire
 posse profitentur. Alias methodum & rationem, sine studio & labore
 magno omnium rerum naturalium scientiam acquirendi, tra-
 dunt in hoc potissimum fundamento nitentes, quod intellectus
 hominis in rebus inveniendis atque intelligendis plane non
 possit errare. Alias denique ipsa praxi, ut ita loquamur, osten-
 dunt simulatam illam scientiam, quando res difficillimas quas-
 que & maxime abditas tum facile sciri & demonstrari posse sibi
 suisque persuadent, levisima saltem & maxime incerta, quando-
 que etiam falsa, si forte adjungantur argumenta. Quo ipso non
 animadvertunt illud *Ciceronis*, *ut pulcherrimum est vera videre, sic*
pro veris falsa probare, turpissimum est. *Pro Lucubr.*

§. 10. Huic orationi nostrae ut fidem faciamus, adjungā-
mus quae se eidem ipsa quorundam philosophorum de hac sua
παραδοξία simulatione verba. Sic vero *Renatus des Cartes*, gra-
vis alioquin Auctor in Philosophia, quem primo loco propterea
nominamus, quod aperte admodum atque ingenue de hac *παρα-
δοξία* simulata loquitur, sic, inquam, de semetipso perhibet in *sy-
nopsi Med. c. 1. conatus sum, nihil scribere, quod non accurate demonstra-
rem, & in Object. primis ad Med. p. 43. Quicquid cogito verum est. Alias*
in lib. de Methodo eam se methodum invenisse gloriatur, quae se
à lapsu omni tutum servare possit, quamque describit in *Medit. IV. de*
vero & falso, his verbis: *Jam video mihi videre viam, per quam ad ce-
terarum rerum cognitionem* (intelligit omnes thesauros scientia-
rum & sapientiae omnibus alioquin huc usque incognitos) *fa-
cile deveniatur; Ubi porro hunc in modum colligit: Deus, concedens*
*mibi judicandi facultatem, non fallit, Ergo & ego nunquam fallor, ne-
que, ut errem, fieri potest, nisi velim errare Nullus itaque error est in*
*intellectu nostro &c. vid. p. 23. Quod usque adeo verum esse arbi-
tratur, ut non vereatur docere, hanc suam sententiam nihil ha-
bere dubitationis. Haec omnia & si quae sunt alia, excusare stu-
det, & minus arroganter dicta esse & perscripta vult Auctor An-
notationum in *Cartesi Medit. Dum nemo, inquit, existimet Cartesium,*
virum sapientem, tantam de ingenio studioque suo concepisse fiduciam,
ut perfectam & adaequatam sibi rerum cognitionem promiserit: Nam
*probe scivit majorem veritatum partem in profundissimo puteo demer-
sam, nos latere, neque ulla diligentia protrahi in lucem posse. Verum,*
*enim vero hoc ipso tantum abest, ut diluat illud arrogantiae et si-
mulationis crimen Cartesio dudum objectum, ut potius postea,*
sciens prudensque in eundem errorem rapiatur, indeque adeo
in suspicionem simulatae παραδοξίας ipse veniat. Quorsum enim
*illud, quod in Annot. ad Princ. Cart. Philosophos posse non errare, scri-
bit, si velint non errare? Quasi vero omnium fons & origo errorum*
*voluntas sit atque intellectus nullo unquam tempore errare pos-
sit. Ut taceamus, quod in Annot. ad Medit. Cartesii, Cartesi-
um ipsum, cum sua isthac de non errandi viribus sententia, re-
prehendat**

prehendat subinde & accuset. Quemadmodum vero hæc Car-
tesiana *παραφάσις* simulatio intelligi potest de Philosophia par-
tibus generatim omnibus: Ita speciatim ad eam, quæ Naturalis
dicitur, ab ipso Cartesio, & iis, quos Cartesianos nominamus,
præcipue extenditur, eamque ob causam maxime huc pertinet.
Deinde prætermittendi hoc loco non sunt illi, quos, quia à Car-
tesianis distingvi volunt, Mechanicos vocare solemus: Hi nam-
que suo Mechanismo, & paucorum de motu ac materia principi-
orum vel hypotheseum ope rem omnem in Philosophia Nat. con-
fici, nihilque adeo non investigari, demonstrari & sciri posse
credunt. His adjungi debent omnes illi, qui ad suæ in Rebus
physicis scientiæ simulationem opem atque institutionem Dæ-
monis, fraudes etiam ac dolos malos, & nescio quod obscurum
Magicum & Cabalisticum philosophandi genus, adjungunt, inde
que adeo, more modoque Enthusiastarum, omnium scientiam
rerum naturalium haberi, & miranda quæque præstari posse o-
pinantur: ut taceamus eos, qui ipsa, ut diximus, praxi magnos
se esse in rebus physicis scientiarum simulatores ostendunt, dum,
experientiæ & experimentis suis mechanicis nimium confiden-
tes, multarum scientiarum rerum Philosophia Naturali, quæ huc
usque sciri aut demonstrari non potuerunt, simulant, Qui uti-
nam animadverterent illud summi in Anglia Cancellarii *Baconis*
de Verulam, quando, in ipsa, inquit, *Experimentorum Mechanicorum*
copia, summa eorum, quæ ad intellectus informationem maxime faciunt,
& juvant, de tegitur inopia. Vaga experientia est, se tantum sequens
mera palpatio est, & homines potius suæfacit, quam informat. Sed
hæc de istis scientiarum simulatoribus, ipso Argo quandoque
perspicacioribus, sufficiant. Plura de iis adjungere, & singulos,
singulorumque hypotheseas, hic recensere neque per hujus loci,
neque per instituti, nostri rationem licet: Videantur tamen in hanc
rem Missus Posit. Phys. Priores Summe Reverendi atque Excel-
lentissimi Dn. *D. Roesehelii*, Philolophiæ Naturalis Professoris
celeberrimi, & ea, quæ in lectionibus suis privatis hæctenus co-
piose de hac re & erudite docuit, si quibus sunt in promptu. Nos,
C quod

quod reliquum est, cum docta illa nostra rerum naturalium igno-
ratione simulatam hanc scientiam porro conferemus, ut ipsi, u-
tra earum in Philosophia Naturali praestet, intelligamus.

§. II. Nimirum proficitur ab ingenii quaedam modestia
& magnitudine, ab temperatis moderatisque Virorum in Philo-
sophia Nat. praestantissimorum studiis atque moribus docta
nostra, quam dissimulatam vocavimus, rerum naturalium igno-
ratio. Primum incredibilis est rerum investigandarum in Phi-
losophia Nat. multitudo, cum ipsius inquisitionis quaedam dif-
ficultate propemodum insuperabili conjuncta; nostrarum autem
intelligendi virium magna quaedam inopia est & imbecillitas, se-
cundum illud Philosophi: *Quemadmodum vesperilionum oculi ad*
L. II. Me. lumen diei se habent, ita mens nostra προς τα εν Φύση φανερά τατα
ταφ. C. I. πείσων, ad ea, quae aliqvin in natura sunt omnium manifestissima. De-
inde, ut alias, ita in Philosophia quoque Nat. secundum illud
verbum, vulgo quod dici solet, pars magna est sapientiae, quaedam
aequo animo nescire velle, et ea, quae mutari nequeunt non aegre ferre.
Haec omnia Eruditissimi quique Physicorum dum probe anim-
advertunt atque intelligunt, non possunt facere, quin modeste
de se sentiant, multarumque rerum naturalium ignoracionem,
vel aperte, ubi opus est, fateantur, vel etiam, si fieri possit, docte
disimulent. Praeterea docta haec nostra, de qua disputamus,
ignorancia non modo nunquam non in finibus suis se continet,
nullius nisi, quod nobis convenit & jure tribui potest, appetens;
verum etiam omni periculo caret, & pietate nunquam laesa, sci-
endi studium ac desiderium usque adeo non minuit, ut cum de-
siderio ipsam scientiam augeat potius, & miris modis promove-
at. Unde illud, quod paradoxon videri poterat: *Ignorancia sci-*
entiam parit. Quod de docta hac nostra ignoracione intelli-
gendum omnino debet, ut sensus sit horum verborum, tum demum ad sci-
entiae cupiditatem nos duci et vere sapere, (ut alias, ita maxime
in Philosophia Nat.) cum quaedam nos ignorare animadverti-
mus. Hinc recte Nonnemo. *facile, inquit, in scientia proficit, qui*
sibi multa de esse novit, facile discere incipit, qui se nescire prius didicit.
Humi-

de scien-
tia nihil
sciendi.

Humilitatem sequitur sapientia, Dea illa, montes odit, valles amplectitur.
Atque adeo hinc etiam videmus, quod ut Physicorum quisque
minime arroganter de se suisque studiis sentit, ita felicissime
proficiat, sitque maxime rerum Naturalium peritus.

§. 12. E contrario simulata illa omnium, vel quarundam re-
rum naturalium, quæ sciri nequeunt, scientia est & confidentiæ,
& impudentiæ, ne dicam imprudentiæ, & arrogantiam, quæ pestis
est omnium Philosophiæ, argumentum. In quam sententiam com-
mode admodum scribit, cujus identidem meminimus, *Fr. Baco de In Scal. In*
Verulam. perfectam rerum naturalium cognitionem vel sibi, vel etiam na tell. s. Fil
tura humane attribueret atque asserere, temerarium quiddam atque im-
potentis impudentisque animi censeri debet. Cui illud Erasmi Roterod. In Encom.
adjungeremus, nisi fortassis paulo liberius esset dictum, quando Mor.
prodeunt, inquit, Philosophi, qui solos sapere prædicant, reliquos omnes
per umbras volitare. Quam vero suaviter delirant, cum innumerabi-
les adificat mundos dum solem, lunam, stellas tanquam pollice metiun-
tur, dum fluminum, ventorum, eclipsium acceterarum inexplicabilium,
rerum causas reddunt, cum nihil omnino sciant tamen omnia se scire-
proficientur, cum se ipsos ignorent, neque forsitan aliquoties vel saxum obvi-
um videant, vel quia lippiunt plerique, vel quia peregrinantur, animi in-
ideas, formas nescio quas, materias, formalitates, atque instantias vide-
re prædicant, res adeo tenues, ut neque lyncæus, opinor, possit respicere
Haec equidem de simulata recentiorum Physicorum scientia ab
Erasmo dicta non sunt, optime tamen in eam conveniunt, &
hoc majori jure à nobis in eam transferuntur, quo ea cum majori
temeritate & periculo est conjuncta. Enim vero ut rerum natu-
ralium causas investigare, (si quidem moderate id fiat,) inque hac in-
dagatione perpetua quadam sciendi cupiditate duci, pulchrum est:
ita nimis curiosum esse in Philophia Nat. & plus scire velle, quam
quod sciri potest temeritatis quædam species est, quam non po-
test non sequi periculum aliud alio plerumque gravius. Plinius
quondam in montis Vesuvii incendio, dum ejus causam inve-
stigare cupiebat, periit, siquidem habenda est fides *Epistole ad*

*Tac. C. Plinii Iunioris, quae libri VII. sexta est & decima. Ita, qui nihil nescire in Philos. Nat. discipiunt, propterea quae nihil intentatum relinquant, eorum etiam, quae impia, quae magica, & superstitiosa sunt, plerumque iacturam faciunt, si non cum Plinio, ipsius vitae, pietatis certe, & religionis. Quod tot magnorum Virorum exemplis, quibus his nostris & superioribus temporibus usi sumus, satis superque constat, estque adeo in promptu, ut dubitemus nos, an sit in Philosophia omni proximior ad impietatem & superstitionem via, atque haec, quam sternerit simulata isthaec rerum obstrusissimarum scientia. Est vero ea non pernicioiosa solum, ut vidimus, verum etiam simul magnum agmen vitiorum secum ducit, in quibus duo maxime excellunt. Alterum impostura est & nimia quaevis credendi facilitas, turpissimum illud, quod dici potest aut cogitari in literis & literatis vitium, quod ipsam naturam animamque destruit scientia, ut loquitur Fr. B. de Verulam: Alterum sacrorum & solidioris Philosophiae contentio est. Priori facile fit, ut qui Philosophi videri volunt, imitentur mores vulgi, quos Tacitus eleganter his verbis describit: *Fingunt simul, creduntque*. Posteriori autem fieri solet, ut sacra, si forte cum simulatae huiusmodi scientiae hypothesis non conveniant, mutantur, mutilentur, evertantur. Quae omnia cum ita sint, facile intelligitur, quo loco debeant haberi complures Physicorum cum sua isthaec *παισοφία* simulatione, praesertim si addatur illud, quod primo loco monendum fuisset, quod omnis illa simulatio nihil conferat ad inquisitionem veri, sed huic officiat potius, eandemque maxime impediatur. Saepe equidem se immiscent Naturae Mechanicus, Magus ceterique scientiarum in Philosoph. Nat. simulatores: Sed omnes (quia omnia se jam scire credunt) conatu levi, successu tenui, fructu salutari nullo. Idem igitur quod alicubi, speciatim de Methodo Cartesii, Petrus Gassendus recte scribit, eam nulli veritati inveniendae utile esse, idem, in qua, nos quoque de omni illa *παισοφία* rerum Nat. simulatione scriptum intelletumque merito censemus, nihil aequae facile simul admittentes, atque illud, quando Non nemo, quo quingre, inquit,*

lib. 1. de
 Augm.
 Scient.

Vid. B. d.
 V. lib. 1.
 Aph. V.

In Instans.
 contra
 Medit.
 Cart.

in Philosophia Nat. est arrogantior, & sibi soli plura tribuens, hoc minus est rerum Nat. peritus & ad inquisitionem veri magis ineptus. Quae omnia quam vere à nobis hactenus sint disputata, exempla egregie demonstrabunt, quorum in postrema hac Disputationis parte meminisse, non erit alienum.

§. 13. Videlicet non desunt ignorantiae nostrae simulataeque aliorum scientiae exempla in ipsis quoque Sacris literis, siquidem ea in hunc locum transferre fas esset. Ita namque *Eccl. XI. clesiasies*, cum *Davide*, modum generationis humanae, ipse *Ser. Psalm. Pator* noster, viam motumque venti, *Jobus*, opera vel modum *Psalm.* creationis, & *Deus* ipse apud *Jobum XXXIIX. XXXIX. & seqq. CXXXIX* Cap. pleraque rerum creaturarum nos ita latere, docent, ut à nullo mortalium certo agnosci possint; ubi simul identidem illi, *Job.* qui omnium harum signaros esse simulant, jure meritoque reprehenduntur, quales sunt cum ipso *Cartesio* Cartesianorum, plerique, qui creationem & hujus modum se scire, ex suae artis *Machanicæ* præceptis omnia explicare posse gloriantur. Verum enim vero haec & ejusmodi ex aliena messe in hunc locum translata videri poterant: itaque non male à nobis hic praetermittuntur, aliis, quae maxime huc facere videntur, in illorum locum surrogatis. Scilicet duae sunt Philosophiae Nat. partes, altera, quae historiam hujus Philosophiae & rerum Nat. tradit, altera, quae Philosophiam & res ipsas exponit. Illam scientes prudentesque hoc loco iterum praetermittimus, quia longum foret omnia et singula persequi; (licet alioguin ferè innumerabilia comprehendat, quae non possunt non ignorari, adeoque docte nesciri) ut liquet ex scriptis *Plinii, Cardani, Alberti* atque aliorum, in quibus multa temere, et parum cum delectu iudicioque recepta sunt, quae summo jure ad doctam nostram ignorantiam referri potuissent. Haec vero, quae duabus iterum partibus, generali et speciali, constat, quarum prior generalitatem de principis seu causis, et affectionibus corporum, posterior de corporibus sigillatim, agit, haec, inquam, alia atque alia

alia suppeditabit doctae ignorantis nostrae et simulatae aliorum scientiae exempla. De quibus praecipua quaedam pro ingenii nostri viribus huc transferemus.

P. 17. §. 14. Primum Physici de principiis corporum disputant, intelligentes horum nomine nihil aliud, quam causas corporum, à quibus, ex quibus, per quas, et propter quas sunt corpora, & res naturales omnes. At quanta sententiarum atque animorum dissensione hanc rem exponunt! quam arduum et difficile est in tam magna sententiarum varietate inter verum discernere & falsum! & quantum est, quod, etiamsi omnia egregie, ut possunt, exponunt, ignorant cum Antiquissimis Recentiores & singuli & omnes! Commode hic venit in mentem illius recordari, quod in hanc rem perscripsit *Auctor Philos. Vet. & Nov.* quando, non aliud, inquit, Philosophorum cum veterum, tum recentiorum ingenia exercuit magis, quam principiorum indagatio: Id quae eo magis, quod prima rerum initia in naturae abdito delitescunt, vix quae ab humana mente erui possunt. Nam ut homo inter res intellectuales & corporeas medio quodam loco est constitutus, sic ea tantum consequi potest, quae in medio sunt posita. Quae autem extrema sunt, ea mentis aciem magna ex parte fugiunt, neque enim ullius pene rei initium & finem intueri potest. Hinc tot Philosophorum sectae de principiis corporum emergere, quod de omnibus iudicium ferre velint, quaeque sunt densa caligine involuta, penetrare: cum longe utilius esset, quae mentibus nostris sunt attemperata, & in mediocritate quaedam posita, persequi, quam in illis, quae omnino sunt occulta, & ingenii nostri vim superant, condescere. Ipse autem postea cum delectu quodam & iudicio in hoc capite ea, quae certo cognosci possunt, ab iis, quae incerta & dubia sunt, segregat, ita ut illa, (quae oppido pauca sunt) se scire profiteatur, de his autem non nisi opinionem dicat cum suam tum aliorum. Ecquid vero hoc est aliud, quam ignorantem principiorum Physicorum de se dissimulare! At ita fieri omnino debebat. Nos certe ad hunc modum in hoc capite versari satius esse iudicamus, quam unam unius de principiis corporum sententiam amplecti, adeoque vel cum *Pythagora* et *Platone* omnia

omnia ad numeros atque ideas rerum aeternas referre, vel cum *Aristotele & Fabro* materia, forma et privatione omnia derivare, vel cum *Democrito, Epicuro & Gassendo* in principiis rerum naturalium atomos tantum numerare & inane, seu spatium, vel cum *Mechanicis* motum & materiam, vel cum *Cartesio*, & aliis, aliud quid, ab illis parum forte diversum, pro principiis rerum naturalium habere, inque his exponendis ita versari, ut existimes more *Cartesiano*, te nihil scribere, dicere & docere, nisi quod sit accurate demonstratum.

§. 15. Quod ad fines rerum Nat. (ut de efficiente causa, nihil dicamus) attinet, eos in *Physicis* perscrutari jam dudum non modo & utile est, verum etiam prorsus necessarium, ut à *Boylaeo, Gassendo, Moro* atque aliis egregie est demonstratum. Sed vero ut fines illi propemodum sunt infiniti, si praeter universalem particulares etiam respicias; ita fieri non potest, ut *Philosophus* unus, vel etiam singuli & omnes omnium scientes sint & gnari. Equidem universalem seu generalem finem rerum Nat. nemo unus est, qui nescire possit, nisi ille fortassis qui sit alius & vanae simulator scientiae, ut jam jam videbimus: at particularium non nisi partem novisse concessum est. Maxima, certe pars eorum, quae de finibus rerum naturalium sciuntur, est minima pars eorum, quae ignorantur. Unde ipso *Cartesio* longe est modestior in hujus interpretatione capitis *Auctor Annot.* in *Cart. Princip.* quando, ait novimus, inquit, Deum esse sapientem, scimus enim propter finem, eundemque praestantissimum, semet ipsum agere, in quo vanam utique gloriam non quaesivit, ambitiosi instar & superbi, sed congruenter sanctitati suae fecit. Praeter finem hunc ultimum & principalem sunt alii subordinati, ex quibus tamen non nisi oppido paucos scimus, reliquos ignoramus. Haec insignem modestiam prae se ferunt, & luculentum doctae ignorantiae nostrae exemplum praebent. Neque vero nos dubitamus, quin quisque facile nunc ipse animadvertat, satius esse sic modeste de finium cognitione judicare, quam, per aliam simulationem scientiae, cum *Empedocle, Democrito & Epicuro* docere, res naturales omnes

cæco

coeco quodam impetu & necessitate factas esse, eodemque modo omnia nunc agere, que agunt nullo sine praestituto: vel cum *Cartesio & Spinoza* (qui tamen vehementius erravit, quam *Cartesius*) asserere, quod *Natura finem nullum sibi praefixum habeat*, quod *omnes causae finales nihil sint nisi humanae mentis figmenta*, quod *Deus in agendo nullum habeat finem*, quodque nihil *rerum naturalium*, neque adeo etiam ipse homo sit factus ad colendum Deum, & quae alia sunt impietatis juxta & ineptissimae scientiae argumenta. Videmus toto die quo prolabantur cum sua isthac simulata scientia illi, qui omnes corporum coelestium fines se scire gloriantur quas non futurorum hariolorum, vatumque praedictiones, quot prodigia rerum & portenta fingunt! quot hominum genera, qui solem, qui lunam, qui reliquas stellas incolunt, somniant! Quae tamen omnia fatius esset nescire, quia docte ignorari poterant, & sine impietate doceri aut sciri nequeunt. Elegantissime hujusmodi simulatam scientiam de finibus corporum coelestium describit Summe Reverendus ac Excellentissimus Dn. Doct. & Prof. *Roeschellius* nobis nunquam sine honoris titulo nominandus, in *Pos. Phys. Miss. 4. §. XXXVII. Levis est, inquit, scientiae parum aut nihil, vanitatis plurimum continet.* Sed haec hactenus de finibus rerum naturalium; Nunc de materia & forma, utpote quae principia sunt corporum interna.

§. 16. In hoc iterum capite tot fere sunt doctae ignorantiae nostrae simulataeque aliorum scientiae documenta, quot sunt eorum, qui de materia corporum naturalium, de materia prima, de primis rerum elementis, de atomis, de principiis Mechanicorum Chymicorumque, item de formis rerum naturalium, de origine formarum, de formis substantialibus atque accidentalibus unquam quicquam perscripsere. Sequetur deinde de corporum affectionibus, de quantitate de qualitatibus & motu corporum naturalium caput longe difficillimum, quod plenum iterum est exemplis, utriusque partis argumenti nostri. Sequetur porro pars specialis Philosophiae Nat. quae de corporibus horumque affectionibus sigillatim agit, & omnibus sui par.

partibus oppido paucos, doctos ignorantiae dissimulatores, at bene multos parumque modestos scientiae & *παισοφίας* simulatores suppeditabit. Sed vero non licet singula haec persequi, quia, quae utcumque disputata haecenus sunt, jam supra modum excrevere, atque adeo nunc demum ostendunt, rem eam, de qua disputamus, nostras forte superare vires, & longe majorem esse, quam ut una, & ea quidem exigua, disputatione nostra comprehendi atque explicari possit, cum integri voluminis res sit. Dabit interea operam Praeclens DN. PRAESES Fautor ac Praeceptor noster honoratissimus, ut propediem rem eandem copiosius paulo & diligentius, quemadmodum nos supra promissimus, per aliquot vel etiam singula Physices capita, exponat. Nos de formis & qualitatibus rerum naturalium oppido pauca hic adjungemus, scilicet satius esse existimamus quarundam rerum naturalium formas ignorare, quam temere vel cum *Platone* animam mundi, vel cum *Helmontio* Archaeum vel cum *Henr. Moro* principium aliquod Hylarchicum, vel cum aliis aliud quid excogitare, vel etiam cum *Cartesio*, & qui eum sequuntur, formam hominis & bestiarum, imo omnium corporum ita exponere, ut forma communis sit omnium, et nihil aliud quam cumulus proprietatum, figurarum, qualitatum &c. ut, inquam, homines in machinas muteantur, & quod ineptius, bestiae convertantur in lapides, ligna, truncos & si quae sunt alia his etiam inferiora. Satius est, quandoque, ubi opus est, ad qualitates occultas confugere, quam cum *Cartesio* ad materiam subtilissimam & particulas rerum confugere, vel cum aliis superstitiosas & falsas rerum qualitates pro causis veris venditare, atque ita se turpitudare. *Rident e quidem has qualitates occultas Lyncei nostri, (sic loquitur b. Morhofius) & eos qui ad ejusmodi qualitates confugiunt. Verum o boni, nescitis, quam vos in ipsis demonstratiunculis vestris nihil sciatis! At vero, dicitis in ipsis minutis naturam recognoscimus, in particulas oblongas, ramosas, globosas resolvimus: nihil oculos nostros, per spicillis aruatos, fugiet. Sed nibilo tamen sapientiores per vos facti sumus. Quam*

diuerum mystiones ignoramus, nihil omnino nouimus. Propria illa potius praeferenda sunt, quam remotiora. In illis habitat natura, moratur, palpatur: In his dispersa est, & à sensibus & mente nostra recedit. Sicut a pleurumque comparatus est hominum animus: Transfugit in medio posita; & fugientia captat.

§. 17. Hic valeant omnes, qui vel omnium vel earum rerum naturalium, quae sciri nequeunt, scientiam simulant: Nos doctam et dissimulatam nostram, quam haecenus utcunq; descripsimus, ignorantem, optimam illam in Philosophia Nat. docendi et proficiendi rationem, laudamus, atque ad ultimum eos, qui bona spe pleni nobiscum ad philosophiam Nat. accedunt, nec tamen omnia simul penitus introspiciunt, monemus, ne difficultate & magnitudine rerum deterrantur, aut se delusos esse querantur. Quae potius et inquirendo indies magis magisq; proficiant. Sic ubi forte vires deficiant, & quae sciri nolunt, inueniantur, cogitent, Naturam rerum ingens esse quoddam sacrumque templum, in cuius adytis habitat, potentiamque & sapientiam suam inexhaustam explicet exerceatque Numen diuinum, nobis vero hominibus eo penetrare non licere. Interea illud quod perspicere possunt, auro quouis pretiosius esse habendum existiment, nullaque occasione magis, quam hac quidem, recedantur illius Poetae, quod in eam rationem desinit: Est aliquid prodiere tenus, si non datur ultra.

AB # 72 (1/18)

ULB Halle

3

005 526 345

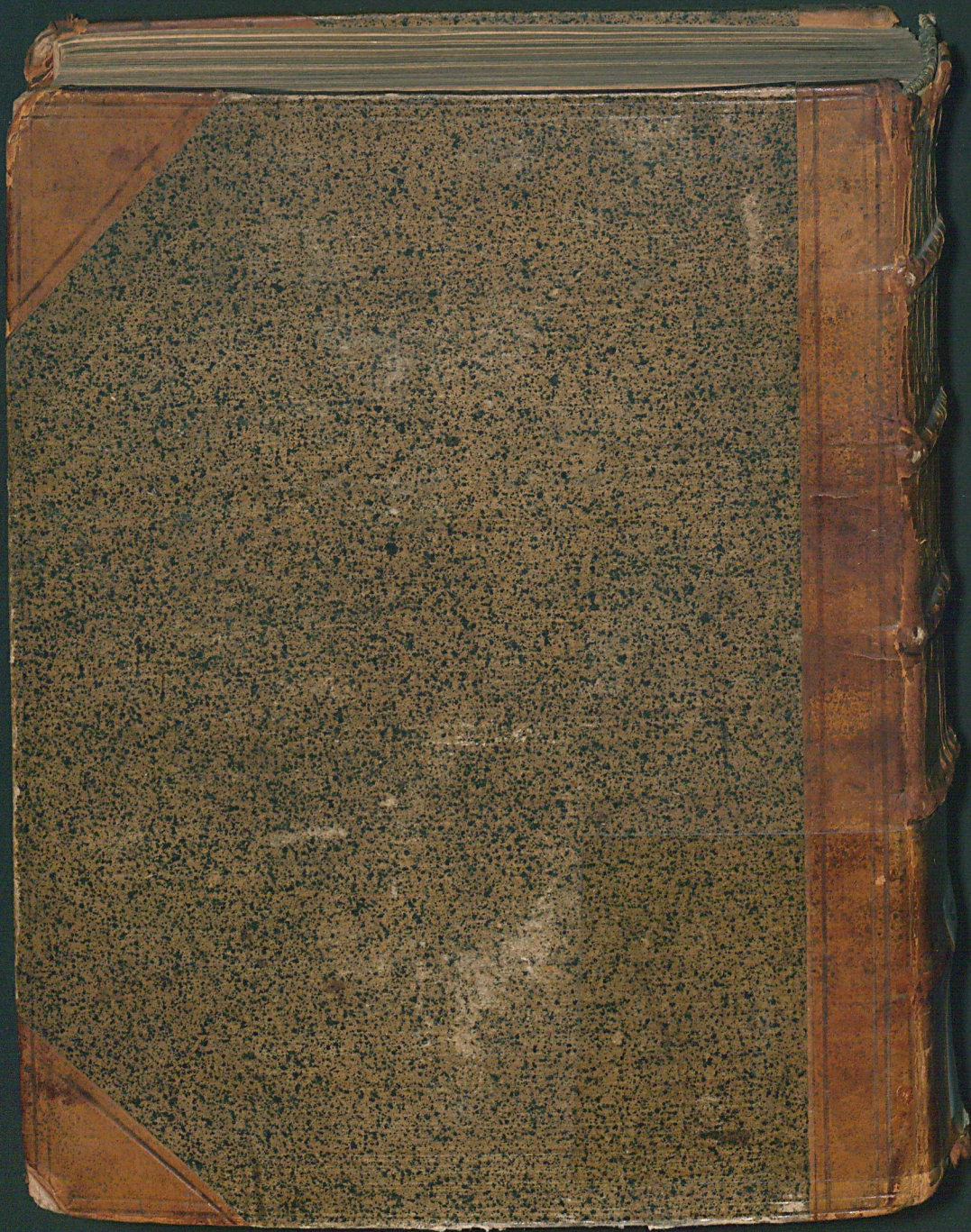

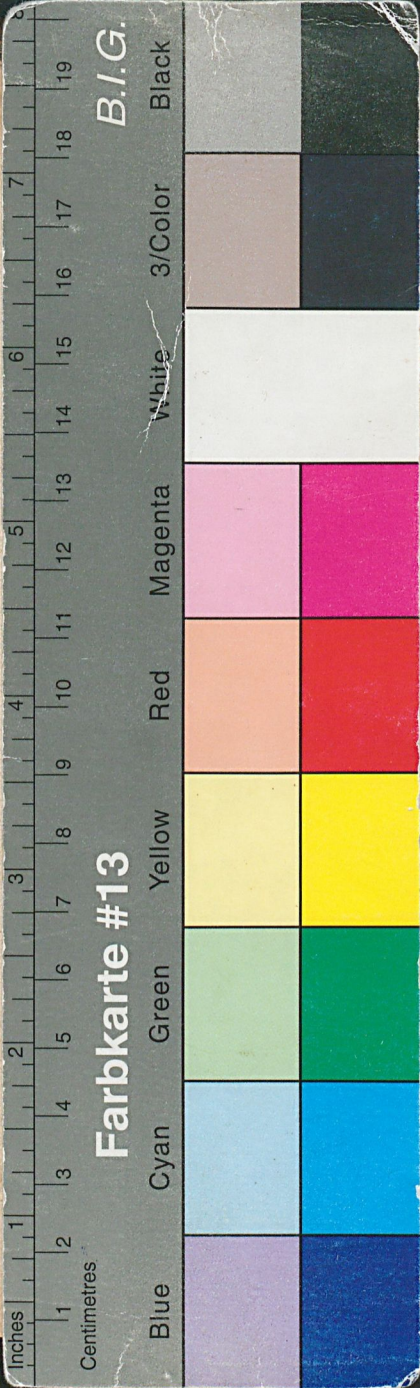
SB

Sp 15.

QMA

13 15 ~~24~~

et dissimu-

undam rerum

gnorationem

ata aliorum

collatam,

a Vitenbergens

RESIDE

CO Blausing/

d. VVestph.

PHORUM ADJUNCTO.

l. d. 2. Martii 1799

torio Majori

xamini submittet

pondens

HENR. Pagendarm /

Vestphalus.

BERGAE

LANI FINCELII.

